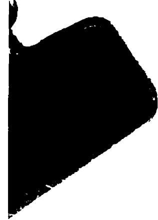
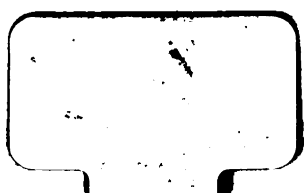

600077534W

ONTWERP

VAN

EENE KOLONISATIE.

ONTWERP

VAN

EENE KOLONISATIE

VOOR DE EILANDEN

SUMATRA, BORNEO, CELEBES EN BOEROE,

UITMAKENDE EEN DEEL DER

NEDERLANDSCHE O. I. BEZITTINGEN;

DOOR

F. H. VAN VLISSINGEN.

AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.
1857.

GEDRUKT BIJ C. A. SPIN & ZOON.

VOORBERIGT.

Belangstelling — gepaard aan de zucht om te helpen — in het lot der mingegoede volksklasse van ons land en bekendheid met den rijkdom der Nederlandsche Oostindische Bezittingen, door een vijfentwintigjarig verblijf in die gewesten, zoowel in betrekking van Landsambtenaar, als in die van Planter, deden bij mij het denkbeeld ontstaan om te onderzoeken, of het niet mogelijk zou zijn, den laatsten tot verbetering van het lot der eerste aan te wenden. Naar mijne bescheidene meening is dit allezins uitvoerbaar, en behoeft men slechts te willen *om te* kunnen. *In de bladen die ik hierbij de eer heb aan het lezend en denkend publiek aan te bieden, heb ik getracht daarvan het bewijs te leveren en de mogelijkheid aan te toonen. Mogt ik hierin geslaagd zijn, dan zou ik mij ten hoogste gelukkig achten; te meer daar ik niets beoog dan het welzijn van het algemeen, dat elk burger ver-*

pligt is naar vermogen te bevorderen. Voor zooverre mij bekend is, heeft nog niemand het plan aan de hand gegeven tot kolonisatie van Europeanen op onze buiten-bezittingen in Neêrlands Indië, *althans zeker niet op die wijze waarop zulks door mij wordt voorgedragen. Wel is eene kolonisatie vóór* Java *aanbevolen door den, helaas! voor Wetenschap en Vaderland te vroeg ontslapen Hoogleeraar* ROORDA VAN EIJSINGA; *en ik stel mij voor mijne denkbeelden daarover later te ontwikkelen, en de middelen mede te deelen, die zouden kunnen worden aangewend, om* Java *meer te ontginnen en voor het Moederland* voortdurend *vruchtdragend te doen zijn.*

AMSTERDAM,
Januarij, 1857.

F. H. VAN VLISSINGEN.

Terwijl onze Oostindische Bezittingen jaarlijks aanzienlijke schatten opbrengen, en wij aldaar de vruchtbaarste landen van den Indischen Archipel tot ontginning bezitten, — terwijl wij als 't ware millioenen bunders grond woest hebben liggen, waarvoor betrekkelijk weinig geld zal benoodigd zijn, niet alleen om die langzamerhand gedeeltelijk in kultuur te brengen, maar ook om daarvan door den tijd voor het Moederland groote winsten te trekken, en alzoo Fabrijkwezen, Handel en Scheepvaart te bevoordeelen, — gaat een groot gedeelte der bevolking van datzelfde Moederland gebukt onder de zwaarste lasten en duurte van de eerste levensbehoeften, ja! zelfs zoodanig, dat velen niet weten, hoe zij van den eenen dag tot den anderen zullen komen.

Bij het Ministerie en de Staten-Generaal worden dagen en maanden doorgebragt met het bediscutiëren van eene Wet, om de armoede in ons land te lenigen.

Dit alles ziet men gebeuren in een' tijd en in den toestand van eene Natie, die welligt de meeste en grootste hulpbronnen bezit, om deze ellende, zoo niet

geheel te doen ophouden, althans ze voor een groot gedeelte op te heffen.

Is het derhalve niet te bejammeren, dat wij de middelen die ons ten dienste staan, zoo verwaarloozen; is het niet te bejammeren dat wij maar steeds den ouden weg blijven bewandelen, om, als 't ware (laat ons het bij den regten naam noemen), alleen maar van alle kanten te halen en te schrapen, zonder op de algemeene welvaart te letten?

Zoo iets kan immers op den duur geen' stand houden. Moeten wij niet tevens trachten, en is het niet onze pligt, deze kostbare bezittingen, niet alleen voor ons zelve, maar ook voor onze nakomelingen te behouden en te verzekeren? Sluimeren wij toch niet in bij onze goede verbonden met onze buren en vertrouwen wij er niet op, dat de Engelschen zelve voor de instandhouding der rust in hunne eigene koloniën handen vol werk hebben, en dat onze bezittingen niet dan door eene grootere magt kunnen genomen worden, zoo als ik weleens heb hooren beweren.

Wat baat het ons, dat wij op Java uitgestrekte vestingwerken bezitten, die wij bij het uitbarsten van een' oorlog niet eens behoorlijk zouden kunnen bezetten! Maar al ware het ook zoo, dan nog zouden wij daarmede onze buiten-bezittingen niet kunnen behouden. Het is en blijft geen geheim, dat onze koloniën even productief als winstgevend zijn. Van zelf moet dit afgunst te weeg brengen, en de Engelschen zullen het zich steeds beklagen, dat zij in 1814 daarvan afstand hebben gedaan, en wij mogen alzoo aannemen, dat zij geene gelegenheid zullen laten voorbijgaan, om dit verzuim, zoo mogelijk, te herstellen.

Maar al ware deze vrees omtrent genoemde Natie overbodig, dan staat een andere mededinger voor de deur, die waarschijnlijk door den tijd nog gevaarlijker worden zal. Men zou kunnen zeggen, ja! maar dit is nog ver af, en het Hollandsche spreekwoord te baat nemen, als de hemel valt zijn wij allen dood. Intusschen is dit tijdstip mogelijk niet zoo ver verwijderd, als men in het algemeen vooronderstelt. Genomen echter dat zulks niet het geval mogt wezen, moeten wij dan alleen voor ons zelve zorgen, moeten wij onze nakomelingen vergeten? Ik geloof, hoe bekrompen wij ook dikwerf denken, dat dit evenwel niet in onzen aard ligt. Maar ter zake. Ik bedoel *Australië*, dat slechts op 225 Geographische mijlen van *Java* verwijderd is, en aan een ander gedeelte onzer bezittingen namelijk *Timor* grenst. Men neme slechts de kaart ter hand, en 't is, als 't ware, of *Java* en onze buiten-bezittingen daar liggen, om eenmaal aan dat werelddeel te worden verbonden.

Het is ontegenzeggelijk waar, dat de kolonisatie van *Australië* met reuzenschreden toeneemt. De aldaar ontdekte goudmijnen dragen daartoe veel bij; maar ook vele gronden worden er in kultuur gebragt; steden en dorpen verrijzen er dagelijks; menschen uit alle deelen der wereld stroomen er heen, en de kolonisatie gaat dus zeker spoediger vooruit, dan ooit met *Amerika* heeft plaats gehad. Lang zal het derhalve niet duren, of *Australië* scheurt zich van het Moederland af, en dit tijdstip is misschien niet zoo ver verwijderd, als menig een zich voorstelt. Het is voor 't overige overbekend, dat een jeugdige Staat, grootendeels uit avonturiers zamengesteld, er

steeds op bedacht is, om voordeel te zoeken: gretige oogen zullen deze dus op onze rijke bezittingen, die zoo onmiddellijk onder hun bereik liggen, slaan, en hoe gemakkelijk zal het voor hen wezen, die langzamerhand, de eene voor, de andere na, in handen te krijgen! Vertrouwen wij in dit geval geenszins op onze bondgenooten in *Europa*, die, zoo zij het al wilden, het gevaar niet zouden kunnen afweren, indien wij van onzen kant er niets toe bijdragen! Men zal welligt zeggen: wij kunnen het toch niet beletten; door den tijd zullen wij toch moeten zwichten; dit is zeer mogelijk, en ik geef het toe; maar wij moeten niettemin trachten zulks, zoo al niet geheel van ons af te werpen, dat tijdstip echter zooveel mogelijk te verschuiven.

Het maakt een groot onderscheid, of men, zoo men zegt, met kousen en schoenen in een land kan komen, dan of dit zoo gemakkelijk niet zal gaan en men gereeden tegenstand zal vinden. Maar al ware het ook dat aan eene kolonisatie van zelf geene defensie van een land verbonden ware, dan nog zou het onverantwoordelijk zijn, zoo vele schoone gewesten onbenuttigd te laten, te meer wanneer daaraan het belang en de welvaart van het Moederland zoo naauw verbonden is.

Jaarlijks worden hier vele schatten besteed om eenige plekjes grond aan het water te ontwoekeren, ten einde ze door bearbeiding en bemesting in vruchtbare landen te herscheppen; terwijl wij in onze Oostindische Bezittingen geheele streken vruchtbaar land, die wij, om zoo te zeggen, voor het nemen hebben, woest laten liggen.

Wanneer men nu door kolonisatie, die ik in dezen op het oog heb, zonder meerdere onkosten dan die kolonisatie zelve, tevens de middelen van defensie kan verkrijgen, zoo zal dit tot behoud van de kolonie wel niet als verwerpelijk geacht worden.

Het is te dien aanzien vooral te hopen, dat het Indisch Gouvernement eenmaal het vasthoudend stelsel, dat reeds zoo dikwerf is bestreden, en in ons Vaderland zelf zoo vele rampen, waaronder wij nog steeds zuchten, heeft te weeg gebragt, zal laten varen, dat men toch eenmaal zal inzien, dat de tijden ook in den Indischen Archipel zijn veranderd, en dat men eindelijk, al is het dan ook niet opeens (dat zelfs niet aan te raden is), toch langzamerhand het gedwongen stelsel zal vaarwelzeggen, dat men geene middelen zal onbeproefd laten, om niet alleen de tegenwoordige inkomsten te behouden, maar te trachten het bestaande door uitbreidingen en verbeteringen meer productief te maken, en eindelijk bovenal zorg te dragen, dat deze onschatbare koloniën ons niet worden ontrukt; althans dit te pogen door gepaste maatregelen, die ik hoop aan te wijzen en die grootendeels in handen van het Gouvernement zijn. Dit tijdstip zoo lang mogelijk te verwijderen en zoo deze ramp ons al mogt treffen, ten minste daarvoor te zorgen, dat het Vaderland, door den landaard en de dan bestaande eigendommen, nog jaren daarvan voordeel trekke, iets dat onder het bestaande stelsel niet wel bereikt kan worden. Dat intusschen de Regering zelve bereids de noodzakelijkheid hiervan begint in te zien, zou men uit Art. 1 van het door Z. M. den Koning genomen besluit, omtrent het afstaan

van woeste gronden op Java, dd. 3 Julij, j. l., moeten opmaken. Ik laat dit besluit hier in zijn geheel volgen.

Art. 1. Gronden op het eiland *Java*, ter beschikking van het Gouvernement en niet door de inlanders ontgonnen, noch als gemeene weide, of uit eenigen anderen hoofde tot de dorpen of dessa's behoorende, kunnen door den Gouverneur-Generaal in huur worden uitgegeven aan Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen, die, volgens de algemeene bepalingen, bevoegd zijn zich te vestigen ter plaatse waar de gronden gelegen zijn.

Behoudens de overige hier genoemde voorwaarden, kunnen op de eilanden buiten *Java*, waar zulks tot dusver gebruikelijk was of nader nuttig wordt geacht, ook aan anderen dan Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen gronden, op den voet van dit ons besluit, in huur worden uitgegeven.

Art. 2. De huurder is verpligt het gehuurde zooveel mogelijk zelf te beheeren.

Hij mag het beheer niet aan een' ander' opdragen, noch zijne regten bij zijn leven overdragen, zonder toestemming van het Gouvernement.

Art. 3. Gaan de regten des huurders door zijn overlijden over op een' persoon die, ingevolge Art. 1, niet bevoegd is uit eigen hoofde gronden in huur te ontvangen, dan moet door dezen of van zijnentwege worden voorzien in het beheer, ten genoegen van het Gouvernement.

Bij gebreke hiervan wordt in het beheer op zijne kosten door het Gouvernement voorzien.

Art. 4. De uitgifte der gronden heeft niet plaats voordat:

a. de gronden van Gouvernementswege zijn opgenomen en, voor zooveel de plaatselijke omstandigheden dit vereischen, zijn opgemeten en in kaart gebragt.

b. is onderzocht en aangetoond, dat daaronder niet zijn begrepen gronden:

1°. door inlanders ontgonnen;

2°. behoorende tot het grondgebied van bepaalde dessa's en door de bewoners dier dessa's gebruikt wordende, hetzij als gemeene weide, hetzij tot eenig ander doel, met uitsluiting van de bewoners van andere dessa's;

3°. welke uitgifte zou strijden met de belangen der naburige inlandsche bevolking, of met de belangen van het Gouvernement;

c. aan belanghebbenden de gelegenheid tot kennisneming van ingekomen verzoeken of van 's Gouvernements voornemen tot uitgifte is verschaft door tijdige aankondiging in het officiëel gedeelte der Javasche Courant en door aanplakking op de hoofdplaats van het gewest, waarin de gronden gelegen zijn.

Die aankondiging en aanplakking vermelden tevens, of de verhuring al dan niet door middel van uitbesteding zal geschieden.

Art. 5. Geene uitgifte van gronden op het eiland *Java* heeft plaats, dan onder zoodanige voorwaarden, dat worde voorgekomen alle inbreuk op de inrigting van het inlandsche Dorpsbestuur en op den regtmatigen invloed der inlandsche Hoofden.

Op de eilanden buiten *Java* wordt dit voorschrift

toegepast voor zooveel de plaatselijke omstandigheden dit vereischen.

Art. 6. De verhuizing geschiedt, zonder onze voorafgaande magtiging, voor niet meer dan twintig achtereenvolgende jaren.

De huurder is bevoegd, na verloop van drie vierde gedeelten van den huurtijd, verlenging aan te vragen. De beschikking op die aanvrage volgt binnen den tijd van een jaar na de indiening.

Behoudens verkregen regten of aanspraken, wordt ook op aanvrage om verlenging van huur toegepast, het bepaalde in het laatste lid van Art. 4.

Art. 7. Op den gehuurden grond mogen worden geteeld alle producten, door algemeene verordeningen of door het huurcontract niet bepaaldelijk uitgesloten.

Zonder toestemming van het Gouvernement mogen de gronden tot geen ander einde dan tot den landbouw worden gebruikt.

Deze toestemming wordt niet geweigerd, voor zoover gebouwen noodig zijn voor den huurder en zijn gezin, of ten dienste van den landbouw zelven.

Art. 8. Voorschotten, onder welke benaming ook, worden door het Gouvernement den huurder niet verleend.

Art. 9. In elk huurcontract wordt bepaald of, en zoo ja, onder welke voorwaarden, de vestiging eener blijvende bevolking op de verhuurde gronden zal worden toegelaten.

Art. 10. De huurder verschaft zich de noodige arbeiders door vrijwillige overeenkomst.

Elke overeenkomst, strijdig met het daaromtrent in het huurcontract bepaalde, is nietig.

Art. 11. Behalve om andere redenen, is het Gouvernement bevoegd ontbinding van het huurcontract te vorderen, wegens mishandeling of slechte behandeling der inlanders door toedoen of nalatigheid van den huurder of van dengenen dien hij het beheer heeft opgedragen.

Alhoewel de waarde van vorenstaand besluit door den inhoud van Art. 4, Lt. *b*, N°. 2, en nog andere Artt. veel verliest, wil ik mij evenwel onthouden daarop aanmerkingen te maken, en mij alleen bepalen met te zeggen, dat deze uitgifte wel wat beperkt is. Immers daar op *Java* zeer weinige gronden te vinden zullen zijn, die niet tot eenige dessa's behooren, mag men hopen dat, bij aanvrage hiervan, niet zoo naauw door het Gouvernement zal gelet worden. Ik wil hier nog bijvoegen, dat zoo het doel of het middel niet is, om kapitalen uit het Moederland naar Indiën (die aldaar niet noemenswaardig aanwezig zijn) te verplaatsen, de bepalingen vrijgeviger hadden moeten zijn, en de tijd van huur op een langer termijn worden gesteld, althans wanneer men woeste gronden wil laten ontginnen.

Ik zal thans overgaan om het wenschelijke aan te toonen van het koloniseren in onze Oostindische Bezittingen voor *Nederland;* daarna eene beknopte schets geven van de landen, welke, naar mijn oordeel, daarvoor het geschiktst zouden zijn, en eindelijk eene opgave doen van de wijze, waarop dergelijke kolonisatie op de minst kostbare wijze dient te geschieden, alsmede van de fondsen, welke daarvoor ten naasten bij zullen benoodigd zijn.

Vooreerst is het oogenblik daarvoor zoo gunstig, als men met mogelijkheid zou kunnen wenschen. Laat men deze gelegenheid weder voorbijgaan, dan komt het er nooit toe. Ik kan dus mijnen landgenooten niet genoeg op het hart drukken, om toch, alvorens het door mij voorgestelde eene afwijzing mogt ondervinden, dit met bedaardheid te overwegen en zoowel het goede als het nadeelige, dat er in zou kunnen gelegen zijn, met onpartijdigheid te beoordeelen, dewijl dit alleen aanleiding zal kunnen geven, om in mijne goede bedoelingen te slagen. *Gunstig*, zeide ik, is het oogenblik, omdat onze koloniën tegenwoordig schatten opbrengen, en de producten niet alleen eene buitengewone waarde hebben, maar tevens omdat de toenemende consumptie in *Europa*, *Amerika* en *Australië* eene uitbreiding van koloniale waren noodzakelijk maakt. Wacht men daarentegen nog een tiental jaren, dan zijn mogelijk deze omstandigheden weder verdwenen of niet zoo gunstig meer. Door de ongekende hooge prijzen der producten zullen andere koloniën worden aangemoedigd, om hare voortbrengselen uit te breiden en te vermeerderen, en kan dit over eenige jaren alligt invloed op de markt hebben, en alzoo de prijzen der koloniale producten weder doen achteruitgaan. Daaronder moeten natuurlijk onze financiën lijden; terwijl, zoodra dit plaats vindt, men zal moeten zeggen: wij hebben gebrek aan geld en aan alles alsdan weder de bodem zal zijn ingeslagen.

Ten tweede zal men hierdoor een aantal menschen in het Moederland aan den kost helpen, en diegenen voor de maatschappij behouden, die nu niet we-

ten hoe zij van den eenen dag tot den anderen zullen komen, terwijl onder deze welligt brave menschen zijn, maar die door armoede en gebrek dikwerf gedrongen worden een verkeerd pad te gaan bewandelen. Immers daar waar honger heerscht, lijden alle redeneringen schipbreuk, en zoo moeten zij als van zelve slecht worden. Men zal voorts hierdoor het onderhoud der armen, dat jaarlijks toeneemt, verligten; het Gouvernement zal zich zelf uit eene verlegenheid, die tegenwoordig bestaat, redden, en de Gemeente- en Armbestuurders zullen langzamerhand vrijer en ruimer handen bekomen.

Ten derde, is het overbekend en zal ik er dus niet veel over behoeven uit te weiden, dat eene uitbreiding der Europesche populatie en het doen vermeerderen van koloniale producten het *fabrijkwezen*, den *handel* en de *scheepvaart*, en alzoo de algemeene welvaart hier te lande, zullen bevoordeelen. Het koloniseren zal tevens aanleiding geven tot het bewerken van reeds ontdekte en nog te ontdekken mijnen.

Ten vierde zal het onze stoffelijke kracht, zoowel voor de binnenlanden der koloniën zelve, als tegenover de bewoners dier landen en *die* daar*buiten* doen toenemen en versterken. Immers, wanneer wij uitsluitend met Hollanders en Duitschers koloniseren, moet onze invloed door kracht toenemen, en het is onzen landaard eigen, dat hij zich aan het Moederland blijft hechten. Alleen de aanhaling van het voorbeeld der Kaapsche Boeren (afstammelingen onzer landslieden) is te afdoende om er hier meer over te zeggen; het spreekt derhalve van zelf, dat wij door den tijd voor eene herhaling van oorlog in die bezittingen, waar-

in wij zullen koloniseren, niet behoeven te vreezen, en zoo die al mogt uitbarsten, wij dien dan gemakkelijk zullen kunnen bedwingen. Wij moeten toch aannemen, dat onze kolonisten niet aarzelen zullen hunne eigene bezittingen te verdedigen en geen gevaar zullen willen loopen van die te verliezen. Gedurende de Javasche onlusten hebben wij in de Residentie *Soerakarta* daarvan reeds voorbeelden gezien, en voor een' buitenlandschen vijand bestaat diezelfde reden.

Ten vijfde, ook, ten aanzien van de Godsdienst, zal een en ander zijne goede zijde hebben. Door eene geringe vermenging, die men niet geheel zal kunnen tegengaan, en dat ook, zedelijk beschouwd, niet wenschelijk is, zal de inlander langzamerhand met onze zeden bekend worden. Door onderwijs zullen zij, niettegenstaande MAHOMED uitmuntende verordeningen, zoo als men uit den *Koran* kan ontwaren, gegeven heeft, het nut, dat onze Godsdienst kan aanbrengen, leeren inzien. Men kan hierdoor de daartoe bestemde Zendelingen in de hand werken, en eenmaal zullen de inboorlingen het Christendom aan deze zelfde kolonisatie, die ik thans op het oog heb, te danken hebben. Ik weet, men zal mij toevoegen: Dit wenschen wij niet, dit is te gevaarlijk voor ons, het zal het middel zijn om hunnen waren toestand tegenover ons te leeren kennen; zij zullen ons gaan minachten, zij zullen hunne zedelijke krachten gaan beseffen en mogelijk in het oneindige voorthollen. — Maar dit alles zijn hersenschimmen, aangegrepen door hen, die tegen eene kolonisatie zijn. Aleer zulks, in allen gevalle, zoo ver zal komen, zullen mogelijk meer dan honderd jaren voorbijgaan, ter-

wijl wij daarbij niet moeten vergeten, dat onze zedelijke en stoffelijke magt alsdan zoodanig versterkt zal wezen, dat wij daarvoor geene vrees zullen behoeven te voeden.

Immers, wanneer wij deze menschen goed behandelen, hen regtvaardig besturen en voor hunne welvaart zorgen, waarom zouden zij dan trachten zich van ons los te scheuren? Men moet toch den Javaan en Maleijer geenszins als Wilden beschouwen; men moet dit goede ras van menschen niet gelijkstellen met den inboorling van *Afrika*, met den Wilde van *Amerika*. Hij, die dit vermeent, geeft reeds blijken, dat hij van hunne zeden en gewoonten niets hoegenaamd weet. Men moet ook evenmin pogen deze goede menschen te verdringen, zoo als in *Amerika* heeft plaats gehad; in tegendeel, men moet trachten hen door eene goede behandeling meer en meer aan zich te verbinden.

Ik weet er zullen er gevonden worden, die mij dit zullen bestrijden, die zelfs zullen beweren, dat eene kolonisatie de weg zal wezen om onze koloniën te verliezen, en die zulks zelfs met redenen trachten aan te toonen; er is toch geene zaak in de wereld, of men kan er de keerzijde van betoogen; maar deze zijn de ware vrienden van het Moederland en onze koloniën niet, en zij kennen de zeden en de gewoonten van den Javaan en Maleijer geenszins. Want al ziet men zich op een hoog standpunt in de maatschappij geplaatst, al is men tot Bestuurder van een land of kolonie of van eene Residentie gekozen, daarom is het nog niet bewezen, dat zulke personen de beste en juiste middelen zouden kennen, die voor hunne ondergeschikten noodig of dienstig zijn. Ge-

noegzame voorbeelden zijn hiervan voorhanden, even als er bewijzen zijn, dat, wanneer men den inlander goed behandelt, zij voor dankbaarheid vatbaar zijn. Schrijver dezes heeft dit althans bij een verblijf, gedurende 25 jaren, in de *Indiën* in ruime mate mogen ondervinden, en zou daarvan vele voorbeelden kunnen aanhalen. Men hebbe slechts zorg te dragen, dat de afstammelingen der kolonisten een goed en doelmatig onderwijs bekomen, ten einde zij geen' afkeer voor ons Gouvernement en voor den Europeaan zelven opvatten, dewijl anders deze zoogenaamde inlandsche kinderen gevaarlijker dan de inlander zelf zijn.

Ten zesde moet ik nog aanvoeren, dat, al mogten wij onze koloniën onder deze omstandigheden verliezen, wij dan nog het vooruitzigt hebben van bij een vredesverdrag voordeelige voorwaarden te bedingen, en deze zoodanig zouden kunnen zijn, dat wij daarvan nog jaren voordeel hadden te trekken. Ik behoef hierover niet uit te weiden, daar het voorbeeld van *Demerary* daaromtrent voor ons ligt, iets, dat nimmer onder het tegenwoordige stelsel zou kunnen bereikt worden.

Dat het Gouvernement eindelijk niet geheel afkeerig is, althans van het beproeven eener kolonisatie, zouden wij moeten opmaken uit hetgene in onze Westindische Bezittingen heeft plaats gehad. Ongelukkig is het evenwel, dat men, bij dusdanige proeve, eene zoo slechte keuze heeft gedaan. Immers het is overbekend, dat al het goede wat een Europeaan in een gedeelte van onze Oostindische Bezittingen zal kunnen vinden, ten eenemale in de Westindi-

sche ontbreekt. Lage, uit den aard moerassige gronden, een ongezond klimaat, bij eene aanhoudende hitte van 80 tot 85 soms 90 graden Fahr., zonder andere bezwaren, zoo als het bekomen van eerste levensbehoeften, enz. aan te halen — alles zal wel een' ieder doen zien, dat eene dergelijke kolonisatie moest mislukken, zoo als trouwens ook het geval is geweest. Men schijnt er alzoo slechts van te kunnen zeggen, dat het Gouvernement zulks alleen gedaan heeft om de algemeene aandacht van eene kolonisatie in onze Oostindische Bezittingen daardoor af te trekken, of wel dat men verkeerde inlichtingen heeft gevolgd. Zonder hierover verder mijne gedachten te ontwikkelen, zal ik dit aan de beoordeeling van het publiek overlaten, te meer omdat een en ander buiten mijn bestek ligt, en alleen tot bewijs kan strekken, dat toch, zelfs onder al deze ongunstige omstandigheden, eenige Europesche landbouwers het hebben kunnen uithouden, terwijl daardoor ten minste, wat het meer gunstige klimaat op een gedeelte onzer Oostindische Bezittingen betreft, alle bezwaar weggenomen wordt. Bovendien bevestigt zulks ook de Heer M. DASSEN, H. JZ., Lid van eenige geleerde Genootschappen, in zijne Voorlezing *over de doelmatigheid van het vestigen van Volkplantingen in warme gewesten*, uitgegeven in 1849, te *Utrecht* en *Meppel*, door W. H. VAN HEYNINGEN, welke Voorlezing wel de moeite waard is gelezen te worden, en die, in vele opzigten, met dit mijn ontwerp overeenstemt.

Het tegenwoordige stelsel van kultures door den oordeelkundigen Graaf VAN DEN BOSCH, aan wien wij zoo veel te danken hebben, op *Java* ingevoerd,

zal ik in eene tweede brochure behandelen en alzoo *Java* zelf voor het oogenblik geheel ter zijde laten, maar mij alleen in dezen tot het voornaamste gedeelte van onze buitenbezittingen, zoo als *Sumatra*, *Borneo*, *Celebes* en *Boeroe* bepalen.

Voor *Java* zelf zou ik toch, na al hetgene daarover vroeger reeds is geschreven, en waarbij ik soms door het geven van eenige inlichtingen in de tweede hand mede werkzaam ben geweest, ineens te veel tegenstand ondervinden, en mijn voornemen, om zoo mogelijk in een gedeelte onzer buitenbezittingen te koloniseren, benadeelen. Het is dan ook ontegenzeggelijk waar, dat eene kolonisatie in die streken niet zulk een' grooten tegenstand bij het Indische Gouvernement, dan op *Java* zelf zou ondervinden, en het getal mijner bestrijders alzoo minder zal wezen, en wel om de gegronde reden, dat deze niet zoo productief als *Java* zijn, terwijl sommige, zoo al geen lastposten, toch weinig voordeel opleveren; als ook omdat ik zelf moet erkennen, dat door de betrekkelijk geringe bevolking (zoo als men nader zal zien) in uitgestrekte landen en de massa's van woeste gronden, de kolonisatie aan minder moeijelijkheden onderhevig is, en alles aldaar gemakkelijker, zonder groote aanraking met de bevolking zelve (en waardoor tevens een groot bezwaar en minder gunstige beoordeeling van het Gouvernement omtrent die aanraking als 't ware de bodem wordt ingeslagen), tot stand zal kunnen komen.

Na alzoo de voordeelen te hebben geschetst, die eene eventuële kolonisatie in onze Oostindische Bezittingen voor het Moederland, en de kolonie zelve,

en het nut dat hierdoor gesticht zal worden, te hebben aangetoond, waarin ik hoop niet ongelukkig te zijn geslaagd, zal ik aanvangen met een plan van kolonisatie aan te wijzen, hetwelk voor elk der vier door mij genoemde eilanden afzonderlijk, het wenschelijkst, volgens mijne wijze van zien, zou zijn, en om het publiek min of meer op de hoogte te brengen, eene zoo beknopt mogelijke schets van den inhoud, alhoewel deze elders reeds beter en door een kundiger pen is beschreven, te geven, ten einde daardoor de gegrondheid en het welslagen mijner bedoelingen in dezen des te beter te kunnen beoordeelen.

Ik zal wel niet behoeven te betoogen, dat geld alleen voldoende zou zijn om te koloniseren; het tegendeel is waar: alles zal voornamelijk afhangen van een goede directie, het nuttig besteden van het geld en een goede keus der gronden.

Eene zuinige huishouding zonder bekrompen te zijn, dient bovenal in acht te worden genomen. Schrijver dezes heeft dit zelf gedurende 21 jaren, waarvan hij 18 jaren voor eigene rekening op *Java* niet ongelukkig gekultiveerd heeft, ondervonden.

Ik zal alzoo aanvangen met het eiland *Sumatra*, dat, zoo als bekend is, tusschen 5° 40′ en 6° Zuiderbreedte, 95° 20′ en 106° O. L. ligt en slechts door de Straat *Sunda* van *Java* gescheiden is. Wanneer men de kaart inziet, zal men ontwaren, dat wij aldaar meer uitgestrektheid gronds bezitten dan op *Java*. De ligging van dat gebied is voornamelijk hoog land, althans de zoogenoemde westkust. Behalve de bergen, de *Ophir*, de *Merapi* en de *Sin-*

galang, enz. vormen zij ruggen en ketenen van bergen, die door vlakten, valleijen en rivieren worden afgewisseld, en grootendeels van 2500 tot 3500 voeten boven de oppervlakte van de zee gelegen zijn. Vandaar dat het grootste gedeelte dezer bovenlanden eene gematigde temperatuur heeft, die 's ochtends en 's avonds van 62 tot 64, en midden op den dag van 72 tot 74° teekent. Het grootste gedeelte dezer gronden is buitengewoon vruchtbaar, maar door hunne geringe bevolking grootendeels woest; uitgestrekte bosschen en wildernissen, maken een aanzienlijk gedeelte er van uit, en worden de opgezetenen onzer geheele bezitting op circa 1,126,000 zielen begroot, als:

Padang, *Padangsche bovenlanden*,
Tapanolie, de *Battaksche landen*, *Indra-Poera* en
Ayer-Bangies, op circa...............728,000
Benkoelen en onderhoorigheden, op circa.....90,000
De *Lampongsche* districten, op circa........83,000
en *Palembang* en onderhoorigheden, op circa.225,000

1,126,000,

en dat over eene oppervlakte van grond van ruim 5300 □ mijlen. Het voornaamste gedeelte van deze bevolking bestaat uit Maleijers en die de Mahomedaansche Godsdienst belijden, die meer oorlogzuchtig, dan wel landbouwers zijn, terwijl de vrouwen vroeger daaraan het meeste deelnamen, hetwelk evenwel door den invloed van het Gouvernement in beide opzigten veel verbeterd is.

Timmerhout, bamboes, de zoogenaamde jedjoe,

en alang aldaar, om de huizen te dekken, is er in overvloed aanwezig, en door de buitengewone vruchtbaarheid als gematigde temperatuur, is het hier niet alleen zeer gezond, maar zullen er alle tropische producten kunnen verkregen worden; ja zelfs boven de 3000 voeten boven de oppervlakte van de zee zal het koorn voortkomen; aardappelen, kool, enz. vindt men er zeer goed, en andere tuinvruchten komen er redelijk voort. Die vruchtbaarheid wordt bewezen, doordat vroeger de Sumatra-koffij minder was dan de Java-, en zoo ze tegenwoordig al niet beter is, zij er dan toch mede gelijkstaat. Zoo werd hier vroeger rijst ingevoerd, en thans heeft men het reeds op die hoogte gebragt, dat dit product wordt uitgevoerd.

Wanneer men nu al het vorenstaande in aanmerking neemt, zal toch wel voor de vestiging van den Europeaan in die landen geen bezwaar te vinden zijn, en zoo men hierbij voegt, dat het gebruik maken van deze woeste gronden tevens geen bezwaar kan opleveren; immers men behoeft ze niet als den eigendom van den opgezetene, maar wel als overwonnen land, waarvoor wij zoo vele jaren hebben gestreden, te beschouwen.

Op dusdanig vruchtbaar grondgebied zal het alzoo niet zeer moeijelijk vallen eene keus tot vestiging eener kolonisatie te doen. Het is evenwel, naar mijn gevoelen, zaak, dat men, bij voorkeur, de Padangsche bovenlanden en de binnenlanden van *Benkoelen* neme, daar deze digter aan de zee gelegen zijn, en het klimaat daar ook gematigder dan de Palembangsche bovenlanden is. *Benkoelen* zelf moet echter

door zijne ligging, naar men zegt, niet zeer gezond zijn, doch eenige uren verder binnenslands verandert dat. Bij het doen eener keus, althans voor het begin, dient men in de eerste plaats in acht te nemen, de geschiktheid en vruchtbaarheid van het terrein, de gemakkelijke communicatie met de hoofdplaats, den voordeeligsten afvoer der producten, de beste zeehaven, en het ligt verkrijgen van hout en andere bouwmaterialen. Kan men in dit een en ander te zamen slagen, des te beter, en anders dient men daaruit de doelmatigste keus te doen, omdat hiervan het welslagen der kolonisatie zal afhangen. Welligt zou het wenschelijk zijn, op twee of drie plaatsen tegelijk te beginnen, om daardoor de directie te verligten, hetgeen tevens nuttig kon zijn voor den aard der kolonisten, die ik daarheen zou verlangen overgebragt te zien. In dat geval was het, naar mijn inzien, het doelmatigst om in twee gedeelten der Padangsche bovenlanden en een in de bovenlanden van *Benkoelen* een' aanvang te maken. Men zou vervolgens eene streek ie in den omtrek 50, 60 à 70 □ mijlen heeft, het minst bevolkt is, en door stroomend water wordt doorsneden, of liever die nog geheel woest is, dienen te kiezen, een en ander naar mate de omstandigheden zulks zullen veroorloven.

Men behoort te beginnen met kleine dorpen van ten hoogste 50 à 60 huisgezinnen, zooveel mogelijk nabij eene rivier of stroomend water, te stichten, en zulks ten einde de landbouwer niet ver van zijn' bouwgrond, daar te groote afstand verlies van tijd veroorzaakt, verwijderd zij.

Door het benoemen van een' Hoofddirecteur voor de kolonisatie zal ten behoeve van elk het terrein voor de te stichten dorpen tijdig in gereedheid worden gebragt, en om kosten te sparen, zullen de huizen overeenkomstig een beraamd plan, door den inlander (tegen betaling) gebouwd worden. Wat de verdeeling van het terrein in afdeelingen, districten of gemeenten, zoo als men die zal willen noemen, alsmede het onderwijs, de openbare Godsdienst, geneeskundige hulp en politie, enz. betreft, dit wil ik gaarne aan wijzer oordeel overlaten, indien men slechts de eenvoudigheid daarbij niet uit het oog verlieze. Om kort te gaan, de kolonisten zullen bij hunne aankomst hunne woningen zoodanig in gereedheid dienen te vinden, dat hun niets anders overblijft dan ze te betrekken en aan den arbeid te gaan.

Ik zal mij voorts niet behoeven te vermoeijen met uiteen te zetten, dat het in onze Oostindische Bezittingen veel goedkooper zal zijn te koloniseren, dan zulks in *Amerika* en *Australië* het geval is. Een ieder weet dat in de tropische gewesten de eerste behoeften des levens, zoo als woningen, kleeding en brandstoffen, oneindig minder kostbaar zijn. Bovendien zal het transport der kolonisten naar *Sumatra*, *Borneo*, en zelfs naar *Celebes* en *Boeroe*, veel goedkooper, dan dat der Engelschen naar *Australië* zijn, daar onze schepen meestal met halve ladingen, en zelfs in ballast, naar *Java* gaan, hetwelk met de Engelschen juist omgekeerd is. Men neme voorts een' maatstaf van grond aan, dien elke kolonist bij zijne aankomst in eigendom zal ontvangen, en die van de

meerdere of mindere vruchtbaarheid zal afhangen, terwijl, aangezien de gronden woest zijn, dus aan het Gouvernement niets hebben gekost, en om de kolonisatie met alle mogelijke middelen aan te moedigen, men die gratis moet afstaan, ten zij hier of daar eenige bebouwde plekken mogten invallen, welke de kolonist in billijkheid, maar altoos op rekening, behoort te vergoeden. Elken kolonist zal men van het noodige huisraad voorzien, en hem de vereischte middelen tot bebouwing van zijn' grond verschaffen, zoo als: een of twee paren buffels, ossen of koeijen, om zijne landerijen te beploegen, een varken, een paar schapen of geiten en eenig pluimvee. Daarbij zullen gevoegd worden de noodige te bezigen bouwgereedschappen, doch alle zooveel mogelijk van de ligtste soort, en die men tegenwoordig aldaar in gebruik heeft, met de noodige verbeteringen er aan gebragt, omdat deze juist voor een gematigd klimaat geschikt zijn. Eindelijk zal het Gouvernement een half of ten hoogste een jaar in het onderhoud van den kolonist voorzien, al naar dat de omstandigheden dit noodzakelijk zullen maken.

Al deze uitgaven, met bijvoeging van de kosten van overtogt en uitrusting, zal op rekening van den kolonist worden gesteld, onder de tijdsbepaling, wanneer hij dit in termijnen, met of zonder renten, in het eerste geval zeer laag, zal moeten terugbetalen. Twee à drie jaren zal hij vrijdom van zijne bebouwde en onbebouwde gronden genieten. Daarna zal hij voor *beiden* aan eene jaarlijksche grondbelasting worden onderworpen, die, naar gelang de gronden waarde zullen verkrijgen, tot een' zekeren maatstaf verhoogd

zal kunnen worden; een en ander moet dienen om daaruit de kosten van bestuur, openbare Godsdienst, onderwijs en geneeskundige hulp te kunnen vinden.

Het is, ja, niet te ontkennen, dat, ten einde de kolonisatie spoedig te doen toenemen, het best en doelmatigst zou wezen, om ineens huisgezinnen met kinderen over te zenden en zulks in de eerste plaats, om de snelle toeneming van de kolonisten te bevorderen, en ten andere omdat kinderen beter en spoediger klimatiseren. Dit is echter niet alleen voor het oogenblik kostbaarder, maar kleine kinderen kunnen bovendien in den aanvang voor de huishouding hinderlijk zijn, en dat moet men zooveel mogelijk trachten te vermijden. Ik zou alzoo aanraden om voor den aanvang slechts man en vrouw zonder kinderen, behoudens zoo er onder mogten zijn met een enkel kind, toe te laten, waardoor men vooreerst ook geen groote scholen zou behoeven te hebben; men zal voorts daartoe Hollanders en Duitschers bezigen (vooral de laatste om hunnen ijver en matigheid, opdat de onze uit hun voorbeeld nut zouden kunnen trekken) van tusschen de 20 en 30 jaren oud, zooveel mogelijk van onbesproken gedrag, en niet alleen eene goede gezondheid, maar bovendien een gezond gestel genietende.

Het zal zeker moeijelijk vallen den kolonist geheel van den omgang met den inlander af te houden, en waarschijnlijk zou dit, in vele opzigten, niet eens raadzaam zijn; evenwel diende men zooveel doenlijk te zorgen, dat bij de vermenging met Sumatrasche vrouwen, hetzij door sterfgeval of anderzins, zooveel het kan, door wettig huwelijk, en voor de laatstgenoemde

alzoo als Christenen plaats hebbe. Het spreekt verder van zelf, dat bij de bebouwing der gronden door den kolonist, het eerst in aanmerking dient te komen hetgeen voor zijne eerste levensbehoeften noodig is, namelijk: rijst als hoofdvoedsel, en verder datgene wat voor zijne nooddruft dienstig kan wezen.

Onder de uit te zenden kolonisten zullen zich ook ambachtslieden moeten bevinden, zoo als timmerlieden, smids, wagenmakers, kleermakers, schoenmakers, zadelmakers, enz.; deze werklieden zullen van de noodige gereedschappen worden voorzien, terwijl in elke kolonie een houtzaagmolen zal worden opgerigt, ten einde in hunne dagelijksche behoeften zich zelve te kunnen helpen.

Is de landbouw op die hoogte dat hij in de eerste nooddruft des levens kan voorzien, dan zullen de kolonisten vrijheid verkrijgen, om ook winstgevende artikelen, in de tropische gewesten te huis behoorende, te verbouwen.

De uitrusting zal zoodanig gekozen worden, dat men in de kolonie niet van kleederen behoeft te veranderen. Er zullen geene winterkleederen voor de reis verstrekt worden, alleen kunnen zij daarvoor dat behouden, wat zij bezitten; maar dan dienen ook de transporten van April tot in November plaats te hebben.

Wanneer ik tot eene niet te spaarzame berekening overga, hoe veel elke kolonist, volgens het vorenstaande, na verloop van één jaar of liever 16 maanden met inbegrip van den overtogt zal kosten, dan begroot ik dit voor een huisgezin, bestaande uit *man* en *vrouw*, op . . . . *f* 1,444

Volgens onderstaande specificatie, die zeer ruim is genomen:

Overtogt naar *Sumatra*, gerekend over 100 dagen	*f*	240
Uitrusting	〃	126
Reiskosten van *Padang* naar de bovenlanden	〃	30
Eene woning van hout, bevattende twee kamers, eene galerij en keuken op stijlen	〃	450
Bamboezen huizen zullen daarentegen ten hoogste *f* 300 kosten.		
Ameublement	〃	60
Vier ossen of koeijen	〃	150
Twee schapen of geiten en eenig pluimvee	〃	20
Een varken	〃	20
Bouwgereedschappen	〃	40
Een jaar of 385 dagen onderhoud à 80 Ct. daags	〃	308
	f	1,444,

behalve de kosten van administratie in het algemeen, zoowel hier als daar te lande, dat hier moeijelijk is te berekenen, maar die allereenvoudigst zal moeten ingerigt worden. Het spreekt voorts van zelf, dat de kolonisten, door eene eenvoudige wetsbepaling, dienen te weten, op welken grond of voorwaarde zij naar de koloniën zullen gaan.

Voor deze kolonisatie zullen twee Hoofddirecteuren worden benoemd, een hier te lande, zoo om de aanwervingen der kolonisten te doen, als zich met de uitrustingen en expeditie te belasten; aan den tweeden, op *Sumatra* zelf, met een' of twee Onderdirecteuren, onder het gezag van het aldaar

gevestigd Bestuur, zal de verdere leiding van de kolonisatie zijn opgedragen.

De Hoofd- en Onderdirecteuren zullen zijn krachtvolle, niet onder de 30, maar ook niet boven de 50 jaren, en bekwame personen, die met de bebouwing en de kulturen in de tropische gewesten te huis behoorende bekend, en die bovendien de Maleische taal kunnen spreken, moeten zijn; zij zullen bijtijds zorg dragen, dat niet alleen de daartoe bestemde terreinen worden gekozen, maar ook dat de benoodigde woningen en al wat tot de vestiging der kolonisten behoort, gebouwd en in orde gebragt worden. Zij zullen eindelijk bij de ontscheping der kolonisten zorgen, dat de nieuwe aankomelingen zoo spoedig mogelijk naar de plaats hunner bestemming worden overgebragt. Dit maakt tevens een punt van bijzondere zorg uit, want daarvan hangt voornamelijk af het spoedig acclimatiseren der kolonisten, en het verlies van menschenlevens, welke deze overgang zou kunnen te weeg brengen. Volstrekt mag men hen alzoo niet behandelen, als dit gewoonlijk bij de aankomst van militairen op *Batavia* plaats vindt. Dit zou ook eene verkeerde zuinigheid zijn. Men mag hen geen' enkelen dag op de hoofdplaats *Padang* of *Benkoelen* laten vertoeven, zoodat zij reeds des ochtends vroegtijdig aan wal moeten worden gebragt, om dadelijk hunne reis te aanvaarden. Er zullen hiertoe de noodige karren, met banken en linnen tenten, voorhanden zijn, waarin de kolonisten plaats nemen en er de reis mede doen, tot zoover deze karren hen zullen kunnen brengen. Men zal evenwel zorgen hen geene al te groote dag-

reizen te laten doen, en hen, des ochtends en des avonds in de koelte, aan het loopen gewennen, dat iederen dag langer moet wezen, terwijl natuurlijk, zoo voor den noodigen leeftogt onderweg, als de bagaadje zorg zal worden gedragen, opdat, wanneer de karren door het toenemen van het bergachtige land niet verder kunnen gaan, zij reeds aan het voeteren min of meer gewend zullen zijn, daar toch, wanneer men drie à vier maanden aan boord van een schip heeft doorgebragt, het loopen ons vreemd wordt. Op de schepen zelve zullen reeds voorbereidingen tot het acclimatiseren worden bewerkstelligd, daar men de kolonisten in de eerste plaats geen' sterken drank zal schenken, hun niet te zwaar voedsel, ook niet al te veel spek en vleesch zal geven, maar hen in tegendeel drie- à viermaal in de week rijst met het een of ander daarbij, doen eten; immers de rijst is het hoofdvoedsel der Indianen, en deze bevinden er zich wel bij; terwijl eene al te zware voeding op de schepen een' nadeeligen invloed op het acclimatiseren der kolonisten zou uitoefenen.

De Onderdirecteuren zullen niet alleen de kolonisten in het algemeen in alles, niets uitgezonderd, steeds behulpzaam zijn; maar zij zullen tevens gehouden wezen, voornamelijk den nieuw aangekomenen de behulpzame hand te bieden, en hen zelfs in den landbouw te onderwijzen; en wel om de gegronde reden, dat deze veel van den Europeschen landbouw verschilt: al is men een goed landbouwer in *Europa*, dan staan nog velen in de *Oostindiën* de handen verkeerd.

Wanneer het publiek bekend zal zijn, dat op *Sumatra*, *Borneo*, *Celebes* en *Boeroe* vruchtbare gron-

den, zonder betaling, of wel voor een' geringen koopprijs, met behulp van het aldaar gevestigde Bestuur, te bekomen zijn, zoo zullen meer dan waarschijnlijk de zoodanigen, die thans met eenig vermogen naar *Amerika* gaan, bij voorkeur naar *Sumatra* of naar een ander eiland verhuizen. Dezulken moeten natuurlijk voordeeliger voorwaarden door het bekomen van uitgestrekte gronden kunnen bedingen, en men zal dit niet alleen zooveel mogelijk aanmoedigen, door daaraan de noodige bekendheid te geven, maar men zal dezen menschen bovendien allen mogelijken bijstand verleenen. Ook zal men langzamerhand het Moederland van jeugdige bedelaars, die krachten om te werken bezitten, kunnen zuiveren. Behalve dat zou ik er voor zijn, om de Maatschappij van Weldadigheid, wat hare koloniën betreft, op te heffen, en haar naar *Sumatra* of eene andere buitenbezitting te verplaatsen; iets dat door twee à drie jaren daaraan thans verleende subsidiën, en de opbrengst van den verkoop der gronden, deze koloniën uitmakende, zou gevonden kunnen worden. Al te bejaarde menschen zal men hiervan evenwel dienen uit te zonderen. Een gedeelte der daartoe in betrekking staande geëmploijeerden zou men het in de keus kunnen laten, om naar de Oostindische koloniën te gaan. Dezen zou men eenige voorregten kunnen geven en de daartoe niet geschikte zouden natuurlijk dienen gepensioneerd te worden, of met de bejaarde overblijvende in de fabrijken en weverijen van de koloniën werkzaam kunnen zijn. Te meer is dit te wenschen, daar deze koloniën niet aan het doel beantwoorden. Al te groote zuinigheid

brengt ontevredenheid onder de kolonisten te weeg, en zoo van het Gouvernement als van particulieren sleept het 's jaarlijks een' schat van geld weg, dat nuttiger besteed zou kunnen worden. In plaats van winstgevend te zijn, nemen de uitgaven steeds toe, blijkens de nieuwe Wet, die daarvoor onlangs weder aan de Tweede Kamer (zie Handelsblad van 15 December, 1856) is voorgedragen.

Indien zulks plaats zou kunnen vinden, zoo als ik bij eene kolonisatie voor *Borneo* en *Celebes* zal voorstellen, dan was dit wel het verkieslijkste, omdat het de minst kostbare wijs is; maar hiertoe staat waarschijnlijk de schuld op deze koloniën gevestigd, groot circa *f* 1,180,000, in den weg, en het zou alzoo te bezien staan, wat het voordeeligste en het raadzaamste zij, namelijk, dat het Gouvernement deze schuld tot den tegenwoordigen koers voor zijne rekening nam, om daardoor de kolonisten volgens mijn nader te ontwikkelen plan, te plaatsen, dan wel de Maatschappij op een der vruchtbaarste gedeelten van *Sumatra* in zijn geheel, en alzoo met de gevestigde schuld, over te brengen; natuurlijk bejaarde menschen uit te zonderen, en met deze te handelen zoo als ik reeds opgegeven heb, ten einde hierdoor mogelijk door den tijd de geheele er op vermelde schuld te kunnen afdoen. Dit laatste was mogelijk de beste, alhoewel niet de minstkostbare wijze, omdat deze alsdan ten hoogste in een paar jaren, wat de plaatsing betreft, zou kunnen afloopen, en voor het andere plan alligt meer tijd zou benoodigd zijn. Ook het zoo gunstig bekend staande *Mettray*, onder den zoo menschkundigen SURINGAR, als ook het gesticht te *Montfoort*, onder be-

stuur van den Heer FRANKENHUIJZEN, dat mede zeer voldoet, kunnen hier van groot nut zijn; en daarom zou ik wenschen, dat het Gouvernement door het geven van eene subsidie, genoemde gestichten niet alleen in staat stelde, het thans reeds bestaande uit te breiden, maar zoo mogelijk nog een derde of meer in ons land op te rigten; hetwelk het voordeeligst te bewerkstelligen zou zijn, door een gedeelte van de gesupprimeerde koloniën daarvoor te bezigen, ten einde de kinderen van de bedelaars, die ik naar onze Oostindische Bezittingen wil zenden, daarin zoo niet geheel dan toch gedeeltelijk opgenomen wierden, om later als brave landbouwers en ambachtslieden naar de koloniën te worden gezonden; te meer zou ik dit wenschen, omdat ik vooronderstel omtrent het zenden van bedelaars naar gezegde koloniën, van wege hunne gewone luiheid en slechten aard, veel te bestrijden te zullen krijgen. Dit zal mij evenwel niet afschrikken, en ik ben bereid, des benoodigd, ook dit punt nader toe te lichten.

Of men nu deze drie soorten van kolonisten in eene kolonie te zamen zal vestigen, dan wel hen zal afzonderen, zal in nadere overweging dienen genomen te worden. Ik voor mij zou er voor zijn, ze elk afzonderlijk te plaatsen en wel als volgt:

1°. De door mij voorgestelde Hollanders en Duitschers op *Sumatra.*

2°. Die voor eigene rekening verhuizen op het eiland *Boeroe.*

3°. Die van de koloniën hier te lande, benevens de bedelaars, op *Borneo* of *Celebes;* dit laatste zal in

verband kunnen worden gebragt met de kolonisatie, welke ik voor die twee eilanden op het oog heb.

Wanneer het Gouvernement voor de kolonisatie op *Sumatra* aanvankelijk gedurende 5 jaren *f* 2,500,000 's jaars beschikbaar wil stellen, dan zal, na verloop van dien tijd, zoo niet geheel door eigene middelen, dan toch zeker met eene bijdrage van *f* 1,000,000, weder gedurende 5 jaren, en daarna zonder bijdragen, de kolonisatie op denzelfden voet kunnen worden voortgezet; immers het derde jaar zullen de eerst aangekomene kolonisten bereids iets van hunne schuld kunnen afdoen; het vierde jaar zal dit reeds meer bedragen, vooral omdat de 2de afdeeling van het tweede jaar daarbij invalt en zoo vervolgens. Mogelijk zou het Gouvernement daarna aan de administratie van de koloniën nog iets moeten ten beste geven, doch dit is wel niet te vooronderstellen, en ook moeijelijk vooraf te bepalen. Met *f* 17,500,000, als ik *f* 2,200,000 's jaars voor de kolonisten en *f* 300,000 voor administratie neem, zou alzoo eene kolonie kunnen gesticht worden van ruim 30,000 zielen, zijnde de sterfte à 2 pCt. 's jaars daarvan reeds afgetrokken, behalve het geslacht, dat deze gedurende 10 jaren zullen hebben voortgebragt, waarbij gevoegd moet worden de bevolking, welke de administratie zal uitmaken. Zulks is intusschen zeer ruim berekend, en ik houd mij overtuigd, dat onder eene goede leiding, gedurende het genoemde tijdvak, de kosten minder en de kolonisten een grooter getal zullen uitmaken; dewijl men, in de vruchtbare landen der tropische gewesten, de opbrengst der gronden in

vergelijking met die in *Europa*, als drie- à viervoudig mag beschouwen, zoodat de kosten van administratie spoedig uit eigene middelen zullen kunnen gevonden worden. Bovendien zal ieder deskundige met een' opslag van het oog ontwaren, dat de begrooting tot vestiging van de kolonisten niet bekrompen is genomen, dat zij geen 16 maanden ten laste van het Gouvernement zullen behoeven te blijven, dat, zoo de gronden niet al te zwaar te bewerken zijn, en twee à drie beesten bij den aanvang voldoende zullen wezen; immers de Chinesche landbouwer gebruikt slechts één beest voor den ploeg, omdat de grond door zijne vruchtbaarheid niet zoo diep als hier behoeft omgezet te worden, ja, zelfs is deze bij de eerste ontginning gewoonlijk zoo los, dat men in het geheel niet behoeft te ploegen; ook op de andere benoodigdheden valt veel af te dingen, zoo als op de uitrusting en meer artikelen, bij voorbeeld op het bouwen der huizen, dat van hout verkieslijk is, en een kostbaar object uitmaakt; dit zal het tweede jaar, en daarna, meer en meer den kolonisten in de hand werken; terwijl, zoodra de fondsen op die wijze ruimer worden, men des te meer uitbreiding daaraan zal kunnen geven.

Ik geloof hiermede mijne taak, een ontwerp ter kolonisatie op *Sumatra*, volbragt te hebben en zal nu overgaan om mijne verdere plannen voor *Borneo*, *Celebes* en *Boeroe* te ontwikkelen, welke landen ik op eene andere wijze dan ik voor *Sumatra* heb opgegeven, zou wenschen te koloniseren, voornamelijk dewijl ik vrees, dat het Gouvernement geene groote sommen voor de kolonisatie in onze Oostindische

Bezittingen zal veil hebben, en omdat ik de productie, voor de Europesche markt geschikt, in die gewesten sneller zou wenschen te zien toenemen, welk doel, naar ik vooronderstel, op de volgende wijze zal kunnen bereikt worden.

Ik wil beginnen met *Borneo*, en eene korte beschrijving van het grootste eiland der wereld, voor zoover zulks bekend is, in weinige woorden mededeelen.

Borneo is omtrent in het midden van den Aziatischen Archipel, tusschen 7° 4′ N. Breedte, 4° 10′ Z. Breedte en 108° 50′ en 119° 20′ Oosterlengte, gelegen. De lengte van dit groote eiland bedraagt circa 240, de breedte 200 uren en de inhoud meer dan 14000 □ mijlen.

Het wordt geacht door slechts drie en een half millioen zielen bewoond te worden, die voor het grootste gedeelte Dajakkers zijn, en voor het overige uit Chinezen en Maleijers bestaan. Volgens de jongste berigten en de kaart van den Baron MELVILL VAN CARNBÉ, 1848, schijnen twee bergketens, bijna evenwijdig, van het Z. W. naar het N. O. door het eiland te loopen, terwijl tusschen deze ketens uitgestrekte en welbesproeide vlakten liggen en zij zelve eene hoogte van 1000 tot ruim 4000 mètres bereiken. Het eiland wordt door talrijke prachtige groote en kleine rivieren, waarvan er vele bevaarbaar zijn, doorsneden. De gronden zijn welligt de vruchtbaarste der gansche wereld, en het klimaat is tropisch, doch op de ruggen van het gebergte gematigd koel, en daardoor tot de voortbrenging van alle mogelijke producten der aarde geschikt. In de binnenlanden is het zeer gezond; het is er vooral boschrijk, waardoor timmerhout,

het zoogenoemde ijzerhout en andere fijnere soorten van hout aanwezig zijn. De reeds bekende mijnen zijn die van edelgesteente, goud, ijzer en steenkolen, en er zullen zonder twijfel later, als de landen maar bekend zullen zijn, nog andere ontdekt worden.

Op deze uitgestrektheid hebben wij slechts vier bezittingen van eenig belang, als: *Banjer-massing*, *Sambas*, *Pontianak* en *Mampuwa*, welke in de lage landen aan de rivieren, nog al op grooten afstand van de zee, gelegen, en meer lastposten zijn, dan dat zij eenig financiëel voordeel aan het Gouvernement zouden opleveren.

Sambas, *Pontianak* en *Banjer-massing* zijn de zetels van drie Sultans, welker grondgebied zich meer in naam dan in werkelijkheid tot ver in de binnenlanden uitstrekt.

Het Gouvernement zou alzoo met een' of twee dezer Sultans, welker gronden men het meest geschikt ter ontginning zal oordeelen, moeten onderhandelen, waartoe ik geloof dat de zoogenaamde Residentie *Banjer-massing*, om hare goede hoedanigheden van grond en bewoners, het eerst in aanmerking zou dienen te komen. Men zou dezen Sultans eene goede hoeveelheid moeten afkoopen, en hen tevens met het doel daarvan bekend maken; terwijl daar, zoo als ik gezegd heb, de bevolking zeer gering is, het er minder op aan zal komen, of het land meer of schaars bewoond is; in tegendeel kan zulks de spoedige ontwikkeling van de kolonie in de hand werken.

Het Gouvernement kan vervolgens deze gekochte gronden in percelen van 20, 30 of 40 □ mijlen inhoud verdeelen, en deze, alleen met aanwijzing van

derzelver ligging, den aard der gronden, afstand van de hoofdplaats, hoeveelheid der bewoners, enz. vermelden (opmetingen toch zouden te lang duren), en deze aan zoowel hier te lande, als in onze Oostindische Bezittingen daarvoor te vestigen Maatschappijen, welke hiertoe fondsen zullen bijeenbrengen, verkoopen in evenredigheid van den prijs, dien zij daarvoor hebben betaald, en zulks onder de navolgende voorwaarden.

Het zal hier althans wenschelijk zijn, dat deze gronden spoedig worden ontgonnen, zoodat de geldschieters binnen weinige jaren daarvan voordeel beginnen te trekken, dewijl deze anders spoedig den moed opgeven. Men zal hier alzoo de kolonisatie op eene andere leest dan die voor *Sumatra* moeten schoeijen, en wel, om dit doel te bereiken, onder deze bepalingen:

1°. De Maatschappijen, welke zich vormen zullen, zijn, bij aanvrage om gronden, welke zij in eigendom willen verkrijgen, in evenredigheid van den prijs en de voorwaarden, welke het Gouvernement daarvoor heeft betaald, verpligt, de som van hunne bijeengebragte kapitalen voor het koloniseren en het kultiveren dezer gronden aan te wijzen.

2°. Zij zullen zich onderwerpen aan de bepalingen, welke het Gouvernement omtrent deze ontginningen zal vaststellen; deze zullen echter niet te beperkt, maar zooveel mogelijk vrijgevig zijn.

3°. Zij zullen in de eerste tien jaren aan geene grondlasten onderworpen zijn; daarna kan dit plaats hebben, en wel volgens een' te bepalen' maatstaf, die

echter zeer laag moet wezen. Het Gouvernement zal inmiddels, na verloop van 5 jaren, een uitgaand regt van de uit te voeren producten, de 10 pCt. niet te boven gaande, tot instandhouding van de openbare Godsdienst, de politie, geneeskundige hulp en als terugbetaling van de gedane uitschotten, ten behoeve der uitgezondene kolonisten, van de Maatschappij van Weldadigheid en de bedelaars heffen; daarentegen zullen de in te voeren artikelen, althans voor de eerste 20 jaren, vrij blijven.

4°. De gezegde Maatschappijen zullen echter verpligt zijn, een zeker nader te bepalen getal kolonisten van de Maatschappij van Weldadigheid in dienst te nemen en naar deze landen over te brengen. Zij die een grooter dan door het Gouvernement bepaald getal in dienst willen nemen, zullen een zeker aan te wijzen gedeelte der kosten van overtogt en vestiging van laatstgenoemde Maatschappij, of wel van het Gouvernement ontvangen. Even zoo zal dit plaats hebben met jeugdige bedelaars welke geschiktheid tot werken hebben; en zal het Gouvernement de helft der kosten van overtogt en vestiging van deze betalen, te berekenen naar het bedrag, dat een kolonist op *Sumatra* aan het Gouvernement zal kosten.

5°. Na verloop van 5 jaren zullen de Maatschappijen 2 pCt. van de sterkte hunner Europesche kolonisten, alzoo man en vrouw, en na verloop van 7 jaren 4 pCt. aan het Gouvernement afstaan, om, voor rekening van hetzelve, naar *Sumatra* of eene andere kolonie te worden gebragt, en zullen deze aldaar overeenkomstig Gouvernementsbepalingen behandeld worden. Van Gouvernementswege zal jaarlijks de

keuze worden gedaan, ten einde te voorkomen, dat het luiaards of slechte personen ontvange, en om tevens daardoor de werklieden van de Maatschappijen voor hun goed gedrag en werkzaamheid te beloonen. Even zoo zal het den kolonist vrijstaan, om, na afloop van zijn contract met de Maatschappijen, naar *Europa* of wel naar eene Gouvernementskolonie te vertrekken, ten einde deze op die wijze te bevolken.

6°. Door het Gouvernement zal een tijd bepaald worden, wanneer de helft van de aangevraagde landen gekultiveerd zullen moeten zijn. De reeds op die gronden bestaande, en de later te ontdekken mijnen zullen, onder de door het Gouvernement te maken bepalingen, door de Maatschappijen bewerkt mogen worden.

7°. Tot ontginning, spoedige ontwikkeling en kultivering der gronden, zullen, behalve van de in Art. 4 vermelde personen, de Maatschappijen zich van Hollanders, Duitschers, Chinezen, Javanen, en Maleijers als arbeiders mogen voorzien, evenwel niet anders dan in verhouding van $\frac{2}{3}$ Europeanen tot $\frac{1}{3}$ der drie laatstvermelde Indische Natiën, met welke contracten voor 5 en 10 jaren zullen aangegaan worden. Het spreekt van zelf, dat de Maatschappijen voor geschikten overtogt dezer werklieden, zoowel huisvesting als anderzins, zullen dienen te zorgen, alsmede dat zij, in evenredigheid van hunne werkzaamheden, goed beloond worden, dat er, zoodra het noodig zal zijn, voor goede scholen zal worden zorg gedragen, en eindelijk dat door het Gouvernement bepaald worde, hoevele vrouwen elke bezending zullen vergezellen.

8°. Bij de overtogten, zoowel over zee, als naar de

binnenlanden, bij het bouwen der huizen, en zelfs zoo mogelijk bij het ontginnen der gronden, enz. zal het Gouvernement, tegen betaling, steeds de behulpzame hand aan de Maatschappijen verleenen.

9°. De Maatschappijen zullen het regt hebben alle mogelijke kulturen, uitgezonderd de zoogenoemde slaapbollen, te beproeven en te bearbeiden, maar tevens steeds gehouden wezen, om op die gronden welke daarvoor geschikt zijn, eene zekere door het Gouvernement te bepalen hoeveelheid rijst te bouwen; zoo mede zullen de Maatschappijen onderling verpligt zijn te zorgen voor goede wegen, zoowel voor voetgangers als voor transporten van producten, en, zoo de gelegenheid het toelaat, het graven van kanalen te bewerkstelligen en die te onderhouden; het Gouvernement zal daarvan aanwijzing doen.

10°. Er zullen geene fabrijken dan die, ten dienste van producten in de tropische gewesten te huis behoorende, opgerigt mogen worden. Wel zullen houtzaagmolens of machines, steen-, pannen- of pottenbakkerijen, kalkbranderijen, en al wat tot het vorenstaande betrekking heeft, kunnen gevestigd worden; zoo ook zal men hout, geschikt voor den scheepsbouw en andere fijne houtsoorten, naar Nederland en onze buitenbezittingen mogen uitvoeren, aangezien door het vellen van bosschen, welke voor de bebouwing van den grond noodig zullen wezen, er groote voorraad van hout zal komen.

11°. De eerste inwoners zullen door de Maatschappijen tot de bebouwing harer gronden, in dienst of in dagloon, door het Gouvernement te bepalen, aangenomen kunnen worden, ten einde daardoor zoo-

veel mogelijk aan den arbeid gewend te worden. Dit kan voor de kolonisten, voornamelijk bij de eerste ontginning, van groot nut zijn; immers hoewel het bekend is, dat aanzienlijke ontginningen dikwerf op de gezondheid een' nadeeligen invloed kunnen hebben, zal dit op de bewoners van het land zoo nadeelig niet werken. Intusschen zullen strenge bepalingen gemaakt worden, opdat de eerste bewoners van het land niet alleen van de te vestigen Maatschappijen, maar ook van derzelver kolonisten, eene goede en vreedzame behandeling ondervinden.

Celebes, beoosten *Borneo*, en door Straat *Makassar* van hetzelve gescheiden, ligt tusschen 1°, 40′ N. B. en 5°, 4′ Z. B. en tusschen 119° en 123° O. L.; het heeft eene zeer onregelmatige gedaante, en bestaat uit vier landtongen of schiereilanden, die een gemeenschappelijk vereenigingspunt hebben, waardoor geen enkel punt meer dan 15 uren van de zee verwijderd is, en uit welk centrum zij zich noordoost- en zuidwaarts uitstrekken, terwijl zij gescheiden worden door de drie groote inhammen of baaijen van *Gorantaloe*, of *Tomini*, van *Tolo* en van *Boni*. Aan de westkust heeft men kleinere baaijen. De uitgestrektheid des eilands wordt, wegens de nog gebrekkige bekendheid met het binnenland, op 2500 tot 4000 □ mijlen begroot. De bevolking zal tusschen de twee en drie millioenen beloopen. De oppervlakte des lands is zeer verschillend van aard, en het wordt door drie voorname rivieren besproeid. Het hoofdland of middengedeelte is bergachtig; het gebergte *Timodiong* spreidt van daar naar alle rigtingen zijne takken,

die op de vier landtongen zich als voorgebergten en sommige toppen verheffen tot op 1500 mètres en meer, uit. De zeer vruchtbare grond is rijk aan uitgestrekte weilanden, maar heeft minder groote bosschen. De in de tropische gewesten te huis behoorende producten komen er goed voort, en in de gebergten is het klimaat gematigd. Koper-, ijzer- en steenkolen-mijnen zijn hier aanwezig, en de bevolking bestaat uit verschillende rassen, onder welke de Alfoeren, Makassaren en Boeginezen de voornaamste zijn. *Celebes* wordt in verscheidene onafhankelijke Staten, onder welke die van *Boni* de grootste is, verdeeld. Het geheele eiland kan evenwel middellijk of regtstreeks beschouwd worden, als te zijn onderworpen aan het Nederlandsche Gouvernement, en *Makassar* is de hoofdplaats van onze regtstreeksche bezittingen. De Residentie *Menado*, de noordoostelijke landtong, is echter het meest aan ons onderworpen, terwijl de binnenlanden en voornamelijk de districten *Minahassa* en *Gozontaloe* zeer vruchtbaar, en in sommige streken vrij wel gekultiveerd zijn. Er bestaan aldaar voor het Gouvernement zelfs koffijplantaadjen, die eene gezochte kwaliteit van koffij opleveren; doch het laatstgenoemde district is zeer weinig bevolkt. De bewoners van *Celebes* zijn oorlogzuchtig en over het algemeen meer handeldrijvend dan landbouwers. De bevolking van de Residentie *Menado* maakt hierop eene uitzondering, en aangezien *Makassar* en *Menado* vrijhavens zijn, zoo zou het geraden wezen, om onder dezelfde bepalingen, als bij *Borneo* zijn voorgesteld, in de binnenlanden van deze beide Residentiën te koloni-

seren, en alzoo de gronden aan Maatschappijen, die met eigene middelen kultiveren, af te staan; dit zou den handel van deze vrijhavens in zeer korten tijd doen toenemen, immers nu ontbreekt het aldaar aan remises voor den aanvoer van Europesche artikelen; om in dit geval evenwel de kosten van administratie goed te maken, zou, in plaats van een uitvoerregt, eene belasting op de bebouwde gronden dienen gelegd te worden.

Door eene kolonisatie op *Borneo* en *Celebes*, zal men, behalve de uitbreiding van kultures, op het eerste eiland een' geduchten steun verkrijgen tegen de Chinesche goudzoekers te *Montrado* en onderhoorigheden, en op *Celebes* tegen het steeds *woelzieke Boni*. Bij de voor *Borneo* te maken bepalingen, zou alzoo nog eerst in overweging moeten worden genomen, of men aldaar wel Chinesche werklieden zal toelaten, zoo als ik had aangeraden. Mijne vooringenomenheid te hunnen aanzien, was voornamelijk daarin gelegen, dat de Chinezen zulke goede landbouwers en waterwerktuigkundigen zijn, van wie natuurlijk, althans bij eene nieuwe onderneming, veel partij te trekken is. Bovendien wenschte ik de eventuëel op te rigten Maatschappijen zooveel mogelijk in de te maken kosten te gemoet te komen, en daarom had ik verlangd, dat ⅛ van de kolonisten, Chinezen, Javanen en Maleijers zouden zijn. Mogten de eerste evenwel voor de rust en onze *stoffelijke kracht* voor een gedeelte op *Borneo* te gevaarlijk wezen, dan late men mijn denkbeeld natuurlijk varen, en zou men slechts eenige hunner, waar het noodig was, kunnen bezigen. Op *Celebes* en *Banjer-massing* op *Borneo*

bestaat echter dit bezwaar niet, zoodat men hen aldaar, op de door mij voorgestelde wijze, gerust zou kunnen toelaten.

Het in de Molukkos gelegen eiland *Boeroe* blijft mij nu nog over. Men vindt het op 3°, 18′ tot 3°, 50′ Z. B., en 125°, 52′ tot 127°, 4′ O. L.; de grootte is circa 170 □ mijlen; het is berg- en heuvelachtig, en wordt besproeid door meer dan 100 rivieren. Hoewel zeer vruchtbaar, wordt het slechts door 30,000 zielen *bewoond*, die Alfoeren en Maleijers zijn. Het klimaat is niet te warm en zeer gezond, en alles, in de tropische gewesten te huis behoorende, zal er gemakkelijk voortkomen. In de hoofdplaats *Boeroe*, aan de golf *Katsjeli*, hebben wij eene kleine bezetting; terwijl men er voor 't overige nog twee baaijen vindt, die goede ankerplaatsen voor schepen zijn. Dit fraaije eiland heb ik bewaard voor de kolonisten, welke met eigene middelen zullen kunnen verhuizen. Het spreekt van zelf, dat het Gouvernement ook deze, zoowel hier te lande, als in de kolonie zelve, de behulpzame hand in hunne ondernemingen zal moeten bieden; dat een reglement of voorwaarde, zoo vrijgevig mogelijk, waarop zij *Boeroe* zullen kunnen betrekken, moet worden ontworpen, en dat daarbij bepaald dient te worden, dat het Gouvernement in de eerste uitgaven voor politie, openbare Godsdienst, het schoolwezen en geneeskundige hulp zal voorzien; iets dat later door eene belasting op de bebouwde gronden, of door een uitvoerregt te vinden is. Neemt deze kolonisatie nu sterk toe, zoo zullen de kolonisten gedeeltelijk naar *Celebes* of

Borneo worden gebragt, terwijl het Gouvernement zal zorg dragen, dat zij op de wijze, als voor *Boeroe* is voorgesteld, aldaar de noodige gronden bekomen.

Mijne taak is alsnu in zooverre volbragt, en behoef ik nog slechts de toegevendheid van mijne lezers omtrent stijl, volgorde, enz. te verzoeken, daar ik gaarne wil bekennen, dat dit de eerste maal is, dat ik eene brochure in het licht geef. Ik moet er evenwel bijvoegen, dat het hier niet te doen is met proeven te nemen, want daardoor gaat te veel tijd verloren: doen of laten moet als 't ware de leus zijn. Voorts wenschte ik het vorenstaande slechts als eene ruwe schets beschouwd te zien, en eindelijk, dat, wanneer ik het geluk mogt hebben van te ontwaren, dat mijne goede bedoelingen eenigen ingang vinden, ik bereid ben, die nader te ontwikkelen. Even zoo zal ik gaarne teregtwijzingen en op gronden steunende aanmerkingen ontvangen en die, zooverre doenlijk, trachten te beantwoorden.

Ik heb met dit geschrift geene andere bedoeling dan om zoo mogelijk nuttig te zijn. Ik heb het geluk genoeg vermogen te bezitten, om, onder Gods zegen, onafhankelijk te kunnen leven, en begeer direct noch indirect eenige gunsten van het Gouvernement. Ik heb, zoo als ik reeds heb vermeld, 25 jaren, zoowel, hoezeer kort, als militair ambtenaar, maar gedurende 18 jaren als particulier voor eigene rekening op *Java* niet ongelukkig gekultiveerd. De kennis die ik daar, omtrent de zeden en gewoonten van den inlander, heb opgedaan, heb ik door oplettend onderzoek verkregen, terwijl toevallige omstan-

digheden, die ik mede bereid ben nader te verklaren, daartoe veel hebben bijgedragen.

Ik verwacht inmiddels vele tegenstanders, voornamelijk onder het grootste gedeelte der Hoofdambtenaren in onze Oostindische Bezittingen; doch, zonder dien Heeren in hunnen ijver en bekwaamheden in het minst te kort te willen doen, moet ik evenwel tot mijn leedwezen zeggen, dat het alleen hun systema, dat zij op alle mogelijke wijze willen volhouden, is, dat hen tegen mijn ontwerp inneemt. Ook hierover ben ik bereid mijn gevoelen nader te ontwikkelen.

Intusschen is er vroeger reeds zoo veel over dit onderwerp geschreven, en dit alzoo te wel bekend, dan dat ik in herhaling zou behoeven te treden. Van dien kant wil ik derhalve niets wachten. Mijne eenigste hoop moet nu berusten op Z. M. den Koning, die het welzijn zijner onderdanen wenscht; op den tegenwoordigen Minister van Koloniën, die als een verlicht en naar eigene inzigten handelend man bekend staat; op de Staten-Generaal, en op de Natie zelve. — Ik wil hier nog kortelijk aanstippen, dat, daar men millioenen schats voor de droogmaking van het Haarlemmermeer, dat voorzeker eene zeer nuttige onderneming is geweest, veil heeft gehad, ik hoop, niet vergeten zal worden, dat zulks in een' tijd was, dat 's lands financiën veel te wenschen overlieten. Thans mag het Gouvernement, nu de Oostindische Bezittingen schatten opleveren, *f* 20,000,000 voor het behoud van die koloniën en voor de redding van duizenden onzer zoo beklagenswaardige landgenooten, iets dat met woeker zal terugkomen, gerustelijk voor een' bepaalden tijd in leen geven.

ERRATA.

Op pag. 17, reg. 8 v. o. *staat*, tusschen de 5° 40′ en 6° Zuider Breedte, *lees:* 5° 40′ Noorder-, en 6° Zuider Breedte.

″ ″ 19, bovenste reg. *staat*, alang aldaar, *lees:* alang alang.

″ ″ 25, reg. 15 v. o. *staat*, Een jaar of 385 dagen, *lees:* voor 385 dagen onderhoud.

″ ″ 43, reg. 6 v. o. *staat*, als militair ambtenaar *lees:* als militair en ambtenaar.

